

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลำดับที่ 221

การเขียนโปรแกรม เพื่อประมวลผลภาษาธรรมชาติ

เรียนรู้การเขียนโค้ดเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลภาษา
และสร้างแอปพลิเคชันทางภาษาเบื้องต้น

รศ. ดร.อรรณพ รำรงรัตนฤทธิ์

การเขียนโปรแกรมเพื่อประมวลผล ภาษาธรรมชาติ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

อรรถพล อารังรัตนฤทธิ์.

การเขียนโปรแกรมเพื่อประมวลผลภาษาธรรมชาติ.—กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2569.
430 หน้า.

1.การเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์. 2. ภาษาคอมพิวเตอร์. I. ชื่อเรื่อง.

005.133

ISBN 978-616-621-084-2

การเขียนโปรแกรมเพื่อประมวลผลภาษาธรรมชาติ

ผู้เขียน : อรรถพล อารังรัตนฤทธิ์

ออกแบบปก : ปุณยนุช ไมตรีบุญกุล

พิสูจน์อักษร : ปุณยนุช ไมตรีบุญกุล และธนนท์ หลีน้อย

จัดรูปเล่ม : ปุณยนุช ไมตรีบุญกุล

จัดพิมพ์โดยและจัดจำหน่ายโดย

โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งที่ 1

มีนาคม 2569 จำนวน 200 เล่ม

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

สารบัญ

บทนำ	1
บทที่ 1 การเขียนโปรแกรมและการคิดเชิงคำนวณ	3
เริ่มต้นกับภาษาไพทอน	5
การเขียนโปรแกรมแบบตอบโต้ (interactive)	7
วิธีการเขียนโปรแกรมใส่ไฟล์ และสั่งรันทั้งไฟล์	8
หุ่นยนต์คาเรล	8
โปรแกรมและฟังก์ชัน	10
การแบ่งปัญหาออกเป็นส่วย่อย	12
ข้อควรระวังในการเขียนฟังก์ชัน	13
การคิดเชิงคำนวณในการเขียนโปรแกรม	14
วงวน for	18
วงวน while	19
การตั้งเงื่อนไขด้วย if else elif และตัวปฏิบัติการบูลีน	23
บูลีน	27
แบบฝึกหัด: คาเรล	31
เฉลย: คาเรล	33
บทที่ 2 ตัวแปร ฟังก์ชัน และสตริง	37
ตัวแปร (variable)	37
ชนิดของตัวแปร (variable type) และชนิดข้อมูล (data type)	40
ฟังก์ชัน (function)	44
ฟังก์ชันที่มีมาให้แล้ว หรือฟังก์ชันแบบบิวิทอิน	47
โมดูล (module)	52
ตัวอย่าง และรูปแบบการเขียนโปรแกรมที่พบเห็นได้บ่อย	54
สตริง	55
เมทอดของสตริง	62
แบบฝึกหัด: ตัวแปรและฟังก์ชัน	68
เฉลย: ตัวแปรและฟังก์ชัน	75
แบบฝึกหัด: สตริง	83
เฉลย: สตริง	91
บทที่ 3 โครงสร้างข้อมูล	99
ลิสต์	100
เมทอดของลิสต์	105
ดิกชันนารี (dictionary)	111
ทูเปิล (tuple)	119
เคาน์เตอร์ (Counter)	120
เซต (set)	122

คอมพริเฮนชัน (comprehension)	128
แบบฝึกหัด: โครงสร้างข้อมูล I	135
เฉลย: โครงสร้างข้อมูล I	147
บทที่ 4 การประมวลผลข้อมูลจากไฟล์	163
ไฟล์	163
การระบุพาธ	164
การอ่านเขียนไฟล์ข้อมูล	165
นิพจน์ปรกติ	171
สัญลักษณ์ที่ใช้ในนิพจน์ปรกติ	172
นิพจน์ปรกติในภาษาไพทอน	178
แบบฝึกหัด: การประมวลผลข้อมูลจากไฟล์	183
เฉลย: การประมวลผลข้อมูลจากไฟล์	193
บทที่ 5 โครงสร้างข้อมูลแบบซ้อนใน	201
ลิสต์ของลิสต์	203
ลิสต์ของดิกชันนารี	214
ดิกชันนารีที่คีย์เป็นทูเปิล	216
ดิกชันนารีที่แวลูเป็นลิสต์	218
ดิกชันนารีที่แวลูเป็นดิกชันนารี	220
แบบฝึกหัด: ชนิดของโครงสร้างข้อมูล	224
เฉลย: ชนิดของโครงสร้างข้อมูล	229
แบบฝึกหัด: โครงสร้างข้อมูลซ้อนใน	234
เฉลย: โครงสร้างข้อมูลซ้อนใน	242
บทที่ 6 การเขียนโปรแกรมเชิงอ็อบเจกต์	252
คลาส (class) และอ็อบเจกต์ (object)	254
ลักษณะประจำ (attribute)	255
เม็ท็อด (method)	257
สืบทอด (inheritance)	260
ตัวอย่างการใช้สืบทอด	262
แบบฝึกหัด: การเขียนโปรแกรมเชิงอ็อบเจกต์	265
เฉลย: การเขียนโปรแกรมเชิงอ็อบเจกต์	271
บทที่ 7 การประมวลผลภาษาธรรมชาติขั้นพื้นฐาน	274
กรอบแนวคิดของการประมวลผลภาษาธรรมชาติ	276
การใช้ไลบรารีในภาษาไพทอน	277
การทำความสะอาดข้อมูล (data cleaning)	282
การแปลงเป็นโทเค็น (tokenization)	287
ไลบรารีที่ใช้ในการตัดประโยค	298
การวิเคราะห์ความถี่ของคำ (word frequency analysis)	302
แบบฝึกหัด: การประมวลผลข้อความขั้นพื้นฐาน	316
เฉลย: การประมวลผลข้อความขั้นพื้นฐาน	319

บทที่ 8 การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลแบบตาราง	322
การเตรียมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Jupyter Notebook	323
ข้อมูลแบบตาราง	323
กระบวนการเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์	325
รูปแบบการจัดเก็บข้อมูลแบบตาราง	325
ดาตาเฟรม (dataframe) และการโหลดข้อมูลจากไฟล์	328
การตรวจสอบส่วนประกอบหลักของดาตาเฟรม	330
การทำความสะอาดข้อมูล	334
การส่งออกข้อมูล	348
ตัวอย่างการใช้ pandas	350
แบบฝึกหัด: การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลแบบตาราง	357
เฉลย: การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลแบบตาราง	359
บทที่ 9 การประยุกต์ใช้โมเดลการประมวลผลภาษาธรรมชาติแบบสำเร็จรูป	362
การสร้างโมเดลประมวลผลภาษาธรรมชาติโดยอาศัยการเรียนรู้ของเครื่อง	363
การติดป้ายกำกับชนิดของคำ	364
การรู้จำเอนทิตี	366
ไลบรารี spacy สำหรับการติดป้ายชนิดของคำ และการรู้จำเอนทิตี	367
การวิเคราะห์อารมณ์ความรู้สึก	369
แพลตฟอร์ม huggingface และไลบรารี transformers สำหรับการวิเคราะห์	
อารมณ์ความรู้สึก	371
โมเดลหัวเรื่อง	373
ไลบรารี gensim สำหรับการฝึกโมเดล LDA	375
แบบฝึกหัด: การประยุกต์ใช้โมเดล การประมวลผลภาษาธรรมชาติแบบสำเร็จรูป	379
เฉลย: การประยุกต์ใช้โมเดล การประมวลผลภาษาธรรมชาติแบบสำเร็จรูป	381
บทที่ 10 การประยุกต์ใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่	384
โมเดลภาษาขนาดใหญ่คืออะไร	384
การฝึกและพัฒนาโมเดลภาษาขนาดใหญ่	385
วิธีการเรียกใช้เอพีไอ	389
วิธีการเรียกใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่ผ่านไคลเอนต์ของ OpenAI	391
หลักการออกแบบพรอมต์	395
พรอมต์แบบเทมเพลต	405
เทคนิคการเขียนพรอมต์เพื่อให้ผลแม่นยำมากขึ้น	411
ตัวอย่างการใช้งานโมเดลภาษาขนาดใหญ่เพื่อการประมวลผลภาษาธรรมชาติ	417
ข้อจำกัดของโมเดลภาษาขนาดใหญ่	425
แบบฝึกหัด: การประยุกต์ใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่	428
เฉลย: การประยุกต์ใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่	429
ดัชนี	431
บรรณานุกรม	433

สารบัญตาราง

บทที่ 1

ตารางที่ 1.1	คำสั่งพื้นฐานในโปรแกรมคาเรล	9
ตารางที่ 1.2	คำสั่งที่ใช้ตรวจสอบสถานะของคาเรล	22

บทที่ 2

ตารางที่ 2.1	ตัวดำเนินการเลขคณิตในภาษาไพทอน	40
ตารางที่ 2.2	ตัวดำเนินการเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลชนิดตัวเลข	41
ตารางที่ 2.3	ตัวดำเนินการที่สามารถใช้กับสตริงได้	42
ตารางที่ 2.4	ตัวอย่างการกำหนดชนิดของอินพุตและเอาต์พุตให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของฟังก์ชันที่ต้องการสร้าง	45
ตารางที่ 2.5	ตัวอย่างการเข้าถึงตัวอักษรในสตริง 'นายสมชาย'	58
ตารางที่ 2.6	ตัวอย่างผลลัพธ์การหั่นสตริง 'นายสมชาย'	59
ตารางที่ 2.7	ตัวอย่างผลลัพธ์ที่ผิดพลาดที่อาจเกิดจากการหั่นสตริง 'นายสมชาย'	60
ตารางที่ 2.8	ตัวดำเนินการและฟังก์ชันที่ใช้อยู่กับตริง	60

บทที่ 3

ตารางที่ 3.1	ตัวอย่างการเข้าถึงสมาชิกในลิสต์โดยใช้ดัชนี	102
ตารางที่ 3.2	ตัวอย่างการหั่นลิสต์	102
ตารางที่ 3.3	ตัวดำเนินการและฟังก์ชันแบบบิวท์อินของลิสต์ที่ใช้อยู่	104
ตารางที่ 3.4	ตัวอย่างค่าคีย์แวลูที่เหมาะสมกับการจัดเก็บในดิกชันนารี	112
ตารางที่ 3.5	ตัวอย่างดิกชันนารีคู่อันดับ-หมายเลขโทรศัพท์	113
ตารางที่ 3.6	ตัวอย่างค่าคีย์แวลูในดิกชันนารี 'name_to_phone_number' ก่อนเพิ่มข้อมูล	114
ตารางที่ 3.7	ตัวอย่างค่าคีย์แวลูในดิกชันนารี 'name_to_phone_number' หลังเพิ่มข้อมูล	114
ตารางที่ 3.8	ตัวอย่างค่าคีย์แวลูในดิกชันนารี 'name_to_phone_number' ในกรณีการเพิ่มข้อมูลคีย์ทับชื่อเดิม	114
ตารางที่ 3.9	การเปรียบเทียบคำสั่งของเซตในภาษาไพทอน เมื่อเปรียบเทียบกับตัวดำเนินการเซตทางคณิตศาสตร์	128

บทที่ 4

ตารางที่ 4.1	ตัวอย่างพาทเติมในระบบปฏิบัติการ Windows	165
ตารางที่ 4.2	ตัวอย่างพาทเติมในระบบปฏิบัติการ MacOS	165
ตารางที่ 4.3	ตัวอย่างการระบุชื่อพาทสัมพันธ์ และการใช้ .. ในการระบุชื่อ	165
ตารางที่ 4.4	การเปรียบเทียบคุณลักษณะของแรมและฮาร์ดดิสก์	166
ตารางที่ 4.5	ความหมายของสัญลักษณ์ในนิพจน์ปรกติ	173
ตารางที่ 4.6	ตัวอย่างกรณีการจับคู่ของอักขระพิเศษ 1	173

ตารางที่ 4.7 ตัวอย่างกรณีการจับคู่ของอักขระพิเศษ 2	174
ตารางที่ 4.8 ตัวอย่างกรณีการจับคู่ของอักขระพิเศษ 3	174
ตารางที่ 4.9 ตัวอย่างการจัดกลุ่มตัวอักษรในแพทเทิร์นของนิพจน์ปกติ 1	175
ตารางที่ 4.10 ตัวอย่างการจัดกลุ่มตัวอักษรในแพทเทิร์นของนิพจน์ปกติ 2	175
ตารางที่ 4.11 ตารางรหัสอักขระไทยในระบบยูนิโคด	175
ตารางที่ 4.12 สัญลักษณ์ตัวบอกปริมาณในนิพจน์ปกติ	176
ตารางที่ 4.13 คำอธิบายการใช้งานตัวบอกปริมาณในนิพจน์ปกติ	176
ตารางที่ 4.14 ตัวอย่างการใช้งานตัวบอกปริมาณในนิพจน์ปกติ 1	177
ตารางที่ 4.15 คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานนิพจน์ปกติ ในโมดูล re	178

บทที่ 5

ตารางที่ 5.1 ตารางเฉลยคำถามชวนคิด 1	204
ตารางที่ 5.2 ตารางเฉลยคำถามชวนคิด 2	211
ตารางที่ 5.3 ตารางเฉลยคำถามชวนคิด 3	221

บทที่ 7

ตารางที่ 7.1 ตัวอย่างการใส่ค่าอาร์กิวเมนต์ในฟังก์ชันแบบเรียงตำแหน่งและตั้งชื่อ	281
ตารางที่ 7.2 ตัวอย่างการพิจารณาข้อความว่าเป็นคำหรือไม่ ตามหลักภาษาศาสตร์	288
ตารางที่ 7.3 สรุปข้อดีและข้อเสียของวิธีการตัดคำต่าง ๆ	293

บทที่ 8

ตารางที่ 8.1 ตัวอย่างของพจนานุกรมข้อมูลของข้อมูลรีวิวยสการบินที่เป็นไปได้	324
ตารางที่ 8.2 ตัวอย่างการเลือกช่วงแถวหรือคอลัมน์ในดาตาเฟรมด้วยคำสั่ง	344
ตารางที่ 8.3 ตารางสรุปคำสั่งที่ปรากฏในบทที่ 8	349

บทที่ 9

ตารางที่ 9.1 ตัวอย่างชุดข้อมูลจาก Sentimental Treebank ที่ปรากฏคำว่า excellent	370
ตารางที่ 9.2 ผลลัพธ์ที่ได้จากการฝึกฝนโมเดล LDA บนตัวอย่างเอกสารข่าว	374
ตารางที่ 9.3 สัดส่วนความเป็นไปได้ของประเภทข่าวของแต่ละตัวอย่างเอกสารข่าว จากโมเดล LDA ตัวอย่าง	374

บทที่ 10

ตารางที่ 10.1 ประเภทเนื้อหาของข้อมูลที่อยู่ในคลังข้อมูล Common Crawl	387
ตารางที่ 10.2 การเปรียบเทียบส่วนประกอบที่จำเป็นในการเรียกใช้ฟังก์ชันและเอพีไอ	390
ตารางที่ 10.3 ตัวอย่างการเขียนพารามิเตอร์ 2 รูปแบบ	397
ตารางที่ 10.4 รูปแบบของผลลัพธ์และสถานการณ์ตัวอย่างที่เหมาะสม สำหรับการนำผลลัพธ์นั้นไปใช้	403

สารบัญรูปภาพ

บทที่ 1

ภาพที่ 1.1 ภาพตัวอย่างหน้าต่าง Jupyter Notebook	6
ภาพที่ 1.2 ภาพตัวอย่างหน้าต่าง Visual Studio Code	7
ภาพที่ 1.3 โลกของคาร์ลในโจทย์ 1 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้ายจุดมุ่งหมาย ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา	9
ภาพที่ 1.4 โลกของคาร์ลในโจทย์ 2 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้ายจุดมุ่งหมาย ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา	10
ภาพที่ 1.5 ส่วนประกอบของฟังก์ชันฟังก์ชัน	13
ภาพที่ 1.6 โลกของคาร์ลในโจทย์ 4 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้ายจุดมุ่งหมาย ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา	15
ภาพที่ 1.7 กรอบสีแดงแสดงให้ว่าสองปัญหาย่อยมีลักษณะแบบแผนของปัญหาที่เหมือนกัน แดงแบบเหมือนกัน	16
ภาพที่ 1.8 จุดเริ่มต้นของโจทย์ 5	20
ภาพที่ 1.9 จุดมุ่งหมายของโจทย์ 5	20
ภาพที่ 1.10 แผนภูมิการทำงาน (flowchart) ที่แสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม ของกรณีคำสั่ง <code>while</code>	22
ภาพที่ 1.11 แผนภูมิการทำงาน (flowchart) ที่แสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม ของกรณีคำสั่ง <code>if</code>	23
ภาพที่ 1.12 โลกของคาร์ลในโจทย์ 6 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้ายจุดมุ่งหมาย ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา โจทย์ 6 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพ ด้านซ้ายจุดมุ่งหมายของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา	24
ภาพที่ 1.13 แผนภูมิการทำงาน (flowchart) ที่แสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม ของฟังก์ชัน <code>invert()</code> การทำงานของโปรแกรมของฟังก์ชัน <code>invert()</code>	25
ภาพที่ 1.14 แผนภูมิการทำงาน (flowchart) ที่แสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม ของกรณีคำสั่งเงื่อนไข <code>if</code>	26
ภาพที่ 1.15 แผนภูมิการทำงาน (flowchart) ที่แสดงลำดับขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม ของกรณีคำสั่งเงื่อนไข <code>while</code>	27
ภาพที่ 1.16 โลกของคาร์ลในโจทย์ 7 จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้ายจุดมุ่งหมาย ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา	27
ภาพที่ 1.17 ตัวอย่างการใช้ตัวดำเนินการ <code>or</code>	28
ภาพที่ 1.18 ตัวอย่างการใช้ตัวดำเนินการ <code>and</code>	29

บทที่ 2

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิแสดงการทำงานของฟังก์ชัน	44
ภาพที่ 2.2 ภาพอักษรและลำดับดัชนีของแต่ละอักขระ ในการเข้าถึงอักขระในสตริง	57
ภาพที่ 2.3 ภาพอักษรและตำแหน่งร่องดัชนีของแต่ละอักขระ ในการหั่นสตริง	59

บทที่ 5

ภาพที่ 5.1 ภาพสรุปลักษณะของโครงสร้างข้อมูล ลิสต์ ดิกชันนารี ทูเปิล และเซต	201
ภาพที่ 5.2 การเปรียบเทียบรูปแบบของการแมปฟังก์ชันบนลิสต์ซ้อนในและ ลิสต์คอมพริเฮนชันซ้อนใน	210
ภาพที่ 5.3 ภาพอธิบายโครงสร้างของดิกชันนารี	216

บทที่ 7

ภาพที่ 7.1 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าจากชุดข้อมูล 30 อันดับแรก	303
ภาพที่ 7.2 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยไม่ได้กรองค่าหยุดออก	305
ภาพที่ 7.3 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยกรองค่าที่มีความถี่สูงสุด 50 อันดับแรกออก	306
ภาพที่ 7.4 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยกรองค่าที่มีความถี่สูงสุด 100 อันดับแรกออก	306
ภาพที่ 7.5 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยกรองค่าที่มีความถี่สูงสุด 150 อันดับแรกออก	307
ภาพที่ 7.6 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของค่าที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยกรองค่าที่มีความถี่สูงสุด 200 อันดับแรกออก	307
ภาพที่ 7.7 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของไบแกรมที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน	309
ภาพที่ 7.8 แผนภูมิแท่งแสดงความถี่ของไบแกรมที่อยู่ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน โดยที่กรองเอาไบแกรมที่ประกอบด้วยค่าหยุดออก	310
ภาพที่ 7.9 เมฆคำแสดงไบแกรมที่พบบ่อยอันดับแรก ๆ ในชุดข้อมูลรีวิวยาวการบิน	311

บทที่ 8

ภาพที่ 8.1 ส่วนประกอบที่สำคัญของข้อมูลแบบตาราง	324
ภาพที่ 8.2 ดาตาเฟรมที่มีข้อมูลที่หายไป	336
ภาพที่ 8.3 หาผลรวมของบูลีนที่อยู่ในแต่ละคอลัมน์	336
ภาพที่ 8.4 หาผลรวมของบูลีนที่อยู่ในแต่ละแถว	337
ภาพที่ 8.5 หาจำนวนแถวที่มีช่องที่ข้อมูลหายไปอย่างน้อยหนึ่งช่องโดยการโยง เมท็อดสามเมท็อด	338
ภาพที่ 8.6 การใช้คำสั่ง <code>.loc</code> เพื่อระบุตำแหน่งในตารางด้วยค่าเดียว	343
ภาพที่ 8.7 การใช้คำสั่ง <code>.loc</code> เพื่อระบุตำแหน่งในตารางด้วยลิสต์	343

ภาพที่ 8.8 การใช้คำสั่ง <code>.loc</code> เพื่อระบุตำแหน่งในตารางด้วยลิสต์และค่าเดียว	344
ภาพที่ 8.9 การใช้คำสั่ง <code>.loc</code> เพื่อระบุตำแหน่งในตารางด้วยช่วง	344
ภาพที่ 8.10 การใช้คำสั่ง <code>.loc</code> ร่วมกับการใช้บัสในพรางในเลือกแถว และสตริงในการเลือกคอลัมน์ก่อนที่จะแทนค่าด้วยค่าที่กำหนด	345

พรสวรรค์ของมนุษย์คือภาษา ภาษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์สื่อสาร และแสดงออกความคิดที่ความซับซ้อนออกมาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การสื่อสารก่อให้เกิดการร่วมมือกันของสังคมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่ขับเคลื่อนให้มนุษยชาติพัฒนาต่อไปข้างหน้า จนมาถึงปัจจุบันนี้มนุษย์พัฒนาภาษาคอมพิวเตอร์ขึ้นเพื่อใช้สื่อสารกับคอมพิวเตอร์ซึ่งมีความสามารถเหนือมนุษย์ในการคำนวณทั้งในด้านความเร็ว และในด้านความแม่นยำ นักเขียนโปรแกรมเป็นผู้อยู่เบื้องหลังที่ใช้ภาษาคอมพิวเตอร์ในการติดต่อสื่อสารกับคอมพิวเตอร์ สั่งให้ทำงานต่าง ๆ แทนมนุษย์ได้หลายอย่าง เช่น ส่งข้อความหากันผ่านมือถือ ค้นหาหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดมหึมา หรือแปลภาษาที่ไม่รู้จัก ภาษาคอมพิวเตอร์อยู่ในชีวิตประจำวันของเราจนเราไม่สามารถจินตนาการได้อีกแล้วว่า ถ้าหากวันหนึ่งเราไม่มีโปรแกรมเหล่านี้แล้วชีวิตจะดำเนินต่อไปได้อย่างไร การเขียนโปรแกรมจึงนับเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดทักษะหนึ่งในปัจจุบันนี้ เป็นทักษะที่ทำให้เราสามารถติดต่อสื่อสาร และสั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณและประมวลผลข้อมูลให้เราได้

ภาษาคอมพิวเตอร์ถูกออกแบบมาให้สามารถประยุกต์ใช้กับงานต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเมื่อเขียนโปรแกรมได้คล่องแล้ว ทำให้นำไปเขียนเป็นโปรแกรมได้หลากหลายมาก ความกว้างของภาษาคอมพิวเตอร์เป็นความท้าทายอีกอย่างหนึ่งของผู้ที่หัดเขียนโปรแกรม และรายวิชาและหนังสือตำราเขียนโปรแกรมมักจะครอบคลุมเนื้อหาอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะเนื้อหาที่เป็นพื้นฐานของวิทยาการคอมพิวเตอร์ เช่น เรื่องการวิเคราะห์อัลกอริทึม การเขียนโปรแกรมเชิงวัตถุขั้นสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษา แต่ว่าทำให้ผู้เรียนรู้สึกวุ่นวายเนื้อหาปริมาณมากเกินไป เข้าถึงได้ยาก ทำให้ผู้เรียนหมดกำลังใจในการศึกษาเรียนรู้ ในปัจจุบันการเขียนโปรแกรมไม่ใช่ทักษะสำหรับนักเขียนโปรแกรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นทักษะที่ขาดไม่ได้สำหรับนักวิเคราะห์ข้อมูล (data analyst) นักวิทยาการข้อมูล (data scientist) นักวิจัย และอาชีพอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องประมวลผลข้อมูลปริมาณมาก หรือทำให้กระบวนการทำงานต่าง ๆ อัตโนมัติมากขึ้น นั่นเองเป็นเหตุผลหลักที่ผู้เขียนต้องการเขียนหนังสือตำราที่สอนทักษะ และหัวข้อที่เฉพาะเจาะจงกับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวอักษร หรือการประมวลผลภาษาธรรมชาติ ซึ่งคือการทำให้เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจภาษา ทำให้สามารถทำความเข้าใจข้อมูลภาษาที่มีขนาดใหญ่ ๆ และสามารถประยุกต์ไปใช้สร้างเครื่องมือทางปัญญาประดิษฐ์ได้หลากหลาย ผู้เขียนจึงคัดเลือกเนื้อหาที่เป็นแกนสำคัญที่สุดในการเขียนโปรแกรมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลภาษาธรรมชาติ เพื่อให้หนังสือเล่มนี้เข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น โดยไม่ทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาสับสนหรือรู้สึกวุ่นวายเนื้อหาจนเกินไปที่จะเข้าถึงได้

ผู้เขียนได้รับแรงบันดาลใจในการเขียนหนังสือเล่มนี้จากการสอนรายวิชาการเขียนโปรแกรมเพื่อการประมวลผลภาษาธรรมชาติเบื้องต้น ให้แก่นิสิตวิชาเอกเทคโนโลยีภาษาและสารสนเทศ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเขียนโปรแกรมเป็นทักษะที่น้อยคนมักจะคิดว่าเป็นทักษะที่นักอักษรศาสตร์พึงมี หรือเป็นทักษะที่นิสิตอักษรศาสตร์มีความสามารถที่จะ

เรียนได้สำเร็จ ผู้เขียนเองเป็นคนหนึ่งที่เรียนรู้การเขียนโปรแกรมเมื่อเรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยแล้ว และไม่ได้เป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปเท่าใดนัก คนทั่วไปมักจะคิดว่าการเขียนโปรแกรมจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่ดี ผู้เขียนจึงเกิดความกลัวว่าจะสามารถเรียนได้สำเร็จหรือไม่ แต่ที่จริงแล้วแก่นสำคัญของการเขียนโปรแกรม คือ การคิดแบบเป็นระบบระเบียบเป็นขั้นตอน เห็นโจทย์แล้วแยกแยะได้ว่าจะต้องมีขั้นตอนอะไรบ้าง ขั้นตอนหนึ่งจะนำไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่งได้อย่างไร ซึ่งเป็นวิธีการคิดที่ไม่ได้ถูกเน้นมากนักในศาสตร์ใดเลย เพราะฉะนั้น ผู้เขียนจึงเชื่ออย่างยิ่งว่าทุกคนสามารถเขียนโปรแกรมได้ถ้าหากเริ่มต้นปูพื้นฐานการคิดเชิงคำนวณ (computational thinking) และแก้โจทย์การเขียนโปรแกรมที่ไล่เรียงจากง่ายไปยาก

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่เหมาะสมกับทั้งผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเขียนโปรแกรมเลย และผู้ที่เขียนโปรแกรมได้มาก่อนแล้ว หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็นสองส่วนหลัก ส่วนแรกเน้นการปูพื้นฐานการเขียนโปรแกรมเบื้องต้นสำหรับผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเขียนโปรแกรม เนื้อหาจะใกล้เคียงกับตำราสอนเขียนโปรแกรมภาษาไพทอนทั่วไป เพียงแต่ว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ความสำคัญกับการใช้โครงสร้างข้อมูลที่สำคัญต่อการเก็บข้อมูลภาษาได้แก่ ลิสต์ ทูเปิล ดิกชันนารี โดยไม่ลงลึกถึงทฤษฎีและอัลกอริทึม จากนั้นส่วนที่สองของหนังสือเล่มนี้จะเริ่มเข้าสู่มนต์สำคัญของการประมวลผลภาษาธรรมชาติ ได้แก่ การทำความเข้าใจความสะอาดของข้อมูล การตัดคำ การตัดประโยค การแยกประเภทของคำ โดยใช้ไลบรารีภาษาไพทอน รวมถึงโมเดลที่ใช้การเรียนรู้ของเครื่องในการวิเคราะห์ภาษา เนื้อหาจะปิดท้ายด้วยการใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นทักษะที่ทำให้แม้แต่ผู้เริ่มฝึกหัดเขียนโปรแกรมสามารถสร้างแอปพลิเคชันการประมวลผลภาษาธรรมชาติที่ซับซ้อนได้

ผู้เขียนขอขอบคุณคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุนสนับสนุนในการจัดทำหนังสือในโครงการเผยแพร่งานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ และอนุญาตให้ผู้เขียนลาจากภาระงานสอนเพื่ออุทิศเวลา 1 ปีในการแต่งหนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยทุกท่าน ที่ช่วยให้คำติชม เสริมเติมเนื้อหา วาดภาพประกอบ และตรวจแก้ภาษาไทยที่ฟังไม่ค่อยเหมือนคนไทยหลาย ๆ จุด ให้ฟังดูเป็นภาษามนุษย์ได้ ขอขอบคุณอาจารย์ Dan Jurafsky อาจารย์ Chris Manning และอาจารย์ Nianwen Xue ผู้สอนความรู้ทุกอย่างเกี่ยวกับการประมวลผลภาษาธรรมชาติให้กับผู้เขียนตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก และทำให้ศาสตร์การประมวลผลภาษาธรรมชาติเป็นแพสชันของผู้เขียนอย่างขาดกันไม่ได้ สุดท้ายนี้ผู้เขียนต้องขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่ให้กำลังใจผู้เขียนตลอดระยะเวลาที่เขียนหนังสือเล่มนี้ ที่ต้องขอบคุณที่สุดคือจอห์นที่อยู่เคียงข้างผู้เขียน รองรับอารมณ์ทั้งดีทั้งร้ายของผู้เขียนมาโดยตลอด หากปราศจากบุคคลเหล่านี้หนังสือเล่มนี้คงไม่สามารถสำเร็จเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ โดยที่ผู้เขียนไม่เสียสติไปเสียก่อนได้

อรรถพล อัมรรัตน์ฤทธิ์

บทที่ 1

การเขียนโปรแกรมและการคิดเชิงคำนวณ

จุดมุ่งหมายของบทนี้

- ผู้อ่านรู้จักวิธีการคิดเชิงคำนวณ และสามารถคิดเชิงคำนวณได้
- ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์และแบ่งปัญหาขนาดใหญ่ออกเป็นส่วนย่อยที่จัดการได้ง่ายขึ้น
- ผู้อ่านเข้าใจหลักการเขียนฟังก์ชันที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้
- ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดของการใช้คำสั่งวนซ้ำ for และ while
- ผู้อ่านสามารถใช้คำสั่ง if และ else ร่วมกับค่าบูลีนและตัวดำเนินการตรรกะ เช่น and และ or ได้อย่างถูกต้อง

หลักสำคัญของการเขียนโปรแกรมมีได้อยู่ที่การจดจำคำสั่งทั้งหมด แต่เน้นที่การนำคำสั่งมาประยุกต์ใช้และประกอบกันอย่างเหมาะสมเพื่อให้ระบบสามารถปฏิบัติงานตามที่ผู้พัฒนาต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อได้รับโจทย์ เช่น การดึงข้อมูลความคิดเห็นจากโซเชียลมีเดียเพื่อนำมาวิเคราะห์ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดได้รับความนิยมจากสาธารณชนมากที่สุด หรือเขียนแอปพลิเคชันในการวิเคราะห์การใช้ภาษาของข้อความที่กำหนดให้ จะพบว่าโจทย์ดังกล่าวมีขอบเขตที่กว้างและซับซ้อน จนอาจไม่รู้ว่าจะเริ่มจากจุดไหนก่อน การแก้ปัญหาเชิงคำนวณ (computational thinking) เป็นหลักการสำคัญที่จะช่วยในการแก้โจทย์ลักษณะนี้ โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ

การแก้ปัญหาเชิงคำนวณ
(Computational Thinking)
วิธีการคิดที่ใช้ในการแบ่ง
ปัญหาออกเป็นส่วนย่อย
หาแบบแผน คิดอย่างเป็น
นามธรรม และออกแบบให้
เป็นระบบ เพื่อให้สามารถ
แก้ปัญหาได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

1. การแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนย่อย (decomposition) หมายถึง การวิเคราะห์และแบ่งแยกโจทย์ปัญหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อให้สามารถจัดการและแก้ไขได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น หากเราต้องการประกอบตุ๊กตาสัตว์ตัวหนึ่ง กระบวนการนี้สามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ การประกอบชิ้นส่วน การประกอบโครงตัว และการติดตั้งขาตุ๊กตานั้น นำแต่ละส่วนมาประกอบรวมกันเป็นตุ๊กตาสัตว์ที่สมบูรณ์
2. การสังเกตหาแบบแผน (pattern recognition) หมายถึง การพิจารณาและค้นหาแบบแผนหรือรูปแบบที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในปัญหาย่อย ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในกระบวนการประกอบตุ๊กตาสัตว์ แม้ว่าแต่ละชิ้นส่วนจะมีขนาดแตกต่างกัน แต่ขั้นตอนการประกอบ เช่น การขันน็อตทั้งสี่ด้าน และการติดตั้งมือจับ ยังคงมีรูปแบบที่เหมือนกัน
3. การคิดแบบนามธรรม (abstraction) หมายถึง การระบุแก่นแท้ของปัญหาหรือกระบวนการ โดยตัดรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกไป ตัวอย่างเช่น ชิ้นส่วนทั้งหมดในตลาดจะมีลักษณะพื้นฐานที่คล้ายกัน คือ เป็นกล่องสี่เหลี่ยม มีผิวด้านหน้าที่สามารถดึงออกได้ ส่วนความแตกต่าง เช่น ขนาด วัสดุ หรือรูปทรงของหูจับ ถือเป็นรายละเอียดที่ไม่เกี่ยวข้องกับแก่นของการประกอบตุ๊กตาสัตว์

4. การออกแบบอัลกอริทึม (algorithm design) หมายถึง การสร้างขั้นตอนหรือกระบวนการในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ ตัวอย่างเช่น อัลกอริทึมสำหรับการประกอบตู้ลิ้นชักใส่เสื้อผ้าประกอบด้วยขั้นตอนในการประกอบแต่ละชิ้นส่วนและรวมเป็นโครงสร้างที่สมบูรณ์

ตัวอย่างอัลกอริทึมสำหรับการประกอบตู้ลิ้นชักสำหรับใส่เสื้อผ้า ประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ไล่ประกอบขาตู้ แล้วเอาพับไว้ก่อน
2. ประกอบโครงตู้ แล้วเอาพับไว้ก่อน
3. ประกอบผลลัพธ์จาก 1 และ 2
4. ถ้าตู้มีลิ้นชัก k อัน ไล่ประกอบตัวลิ้นชักจนครบ k อัน
5. สอดลิ้นชักทั้ง k อันเข้าไปในโครงตู้

จะสังเกตได้ว่าอัลกอริทึมดังกล่าวมีการแบ่งแยกโจทย์ออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาค่อย ๆ ได้ทีละส่วน นอกจากนี้ ยังมีการนำกระบวนการคิดแบบนามธรรมมาใช้ โดยที่อัลกอริทึมไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงจำนวนหรือขนาดของลิ้นชักที่ต้องประกอบ ซึ่งทำให้อัลกอริทึมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับลิ้นชักทุกประเภทและทุกขนาด

นอกจากนี้ การเขียนโปรแกรม ทักษะการคิดเชิงคำนวณเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการเขียนโปรแกรม เพราะช่วยให้ผู้พัฒนาสามารถย่อยปัญหาที่ซับซ้อนให้จัดการได้ง่ายขึ้น การสังเกตแบบแผนร่วมและการคิดแบบนามธรรมช่วยให้มองเห็นโครงสร้างหลักของปัญหาได้ชัดเจน และสามารถออกแบบขั้นตอนการทำงานได้อย่างเป็นระบบ จึงสามารถสร้างโปรแกรมที่มีความถูกต้อง ยืดหยุ่น และสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ในหลายบริบท เหมือนกับอัลกอริทึมการประกอบลิ้นชักที่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับลิ้นชักหลากหลายรูปแบบ โปรแกรมที่ดีเองก็ควรมีความยืดหยุ่นเช่นเดียวกัน

ภาษาโปรแกรม ภาษาที่ใช้
สื่อสารคำสั่งกับเครื่อง
คอมพิวเตอร์

ไพทอน (Python) เป็นชื่อภาษาโปรแกรม (programming language) เป็นภาษาที่ได้รับความนิยมที่สุดในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่เป็นตัวเลข ข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลเรียบร้อยแล้ว หรือข้อมูลที่เป็นภาษา โปรแกรมชิ้นหนึ่งจะประกอบด้วยชุดคำสั่งที่ผู้เขียนโปรแกรมจะเขียนขึ้นเป็นภาษาไพทอน

ในบทนี้ผู้เรียนและผู้เริ่มต้นเขียนโปรแกรมจะได้เรียนรู้การติดตั้งและเริ่มต้นใช้ภาษาไพทอนบนคอมพิวเตอร์ และทักษะการคิดเชิงคำนวณ โดยจะสอดแทรกความรู้เรื่องการเขียนโปรแกรม เพื่อเป็นการปูพื้นฐานแนวคิดและเตรียมพร้อมอุปกรณ์ให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทดลองปฏิบัติตามเนื้อหาและแบบฝึกหัดในบทที่ตามมาได้อย่างราบรื่น

เริ่มต้นกับภาษาไพทอน

การติดตั้งโปรแกรม Anaconda

สิ่งแรกที่ต้องทำก่อนเริ่มเขียนโปรแกรมคือการติดตั้งเครื่องมือที่จะใช้เขียนโปรแกรม ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเขียนโปรแกรมในภาษาไพทอน สามารถดาวน์โหลดพร้อมกันได้ผ่านการลงโปรแกรม Anaconda ซึ่งมีเครื่องมือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

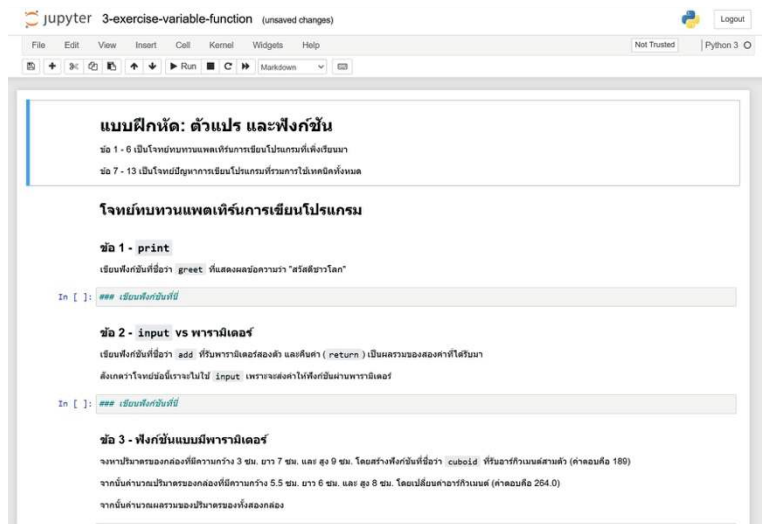
- ตัวแปลคำสั่ง (interpreter) สำหรับที่ภาษาไพทอน ทำหน้าที่แปลภาษาไพทอนให้เป็นภาษาที่เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจอีกทีหนึ่ง
ทั้งนี้เครื่องจะถอดเวอร์ชันของตัวแปลคำสั่งด้วย โดยควรให้เป็นเวอร์ชันล่าสุด เพื่อให้สามารถใช้คุณสมบัติที่พัฒนามาล่าสุด
- ไลบรารี (library) คือกลุ่มของโค้ดที่นักพัฒนาโปรแกรม หรือผู้เขียนโปรแกรมมักใช้บ่อย ไลบรารีภาษาไพทอนหลาย ๆ ตัวที่มักถูกนำมาใช้สำหรับการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล และมักถูกติดตั้งมาให้พร้อมใช้งานเมื่อทำการติดตั้ง Anaconda ทำให้สะดวกสบายในการลงโปรแกรม
- Anaconda prompt คือ เทอร์มินัลประเภทหนึ่ง ซึ่งมักจะประกอบด้วยหน้าจอสีดำ และข้อความที่แสดงผลให้ผู้ใช้พิมพ์คำสั่งลงไปบน Anaconda prompt ลงไปโดยตรง ผู้เขียนโปรแกรมสามารถใช้เทอร์มินัลในการรันคำสั่งติดตั้งไลบรารีต่าง ๆ และรันไฟล์โค้ดไพทอน
- สิ่งแวดล้อมสำหรับการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Interactive Development Environment หรือ IDE) เป็นเครื่องมือที่มีไว้สำหรับอำนวยความสะดวกในการเขียนโค้ด ส่วนหลักคือหน้าต่างที่มีไว้สำหรับพิมพ์โค้ด และบันทึกโค้ดเก็บลงไฟล์ รวมถึงฟิเจอร์อื่น ๆ ที่ช่วยให้สามารถเขียนโค้ดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ปรับเปลี่ยนสีตัวอักษรต่าง ๆ เพื่อให้ดูง่ายขึ้น และสามารถปรับหน้าต่างเพื่อแสดงโค้ดหลาย ๆ ไฟล์ หรือหลาย ๆ หน้า ได้ตามความพอใจ

ตัวแปลคำสั่ง (interpreter) มีหน้าที่แปลคำสั่งจากภาษาโปรแกรมมิ่ง (programming language) เป็นภาษาเครื่อง (machine code) เพื่อให้เครื่องเข้าใจและกระทำการ (execute) ตามคำสั่งที่ป้อนเข้าไป

ไลบรารี (library) โค้ดที่คนอื่นเขียนขึ้นมาให้แล้วพร้อมสำหรับใช้เป็นส่วนหนึ่งของโค้ดเราได้ทันที

เทอร์มินัล (Terminal) เป็นโปรแกรมที่ทำให้เราส่งคอมพิวเตอร์ให้ทำงานต่าง ๆ ได้โดยการพิมพ์คำสั่งและกดปุ่ม Enter

ภาพที่ 1.1
ภาพตัวอย่างหน้าต่าง
Jupyter Notebook

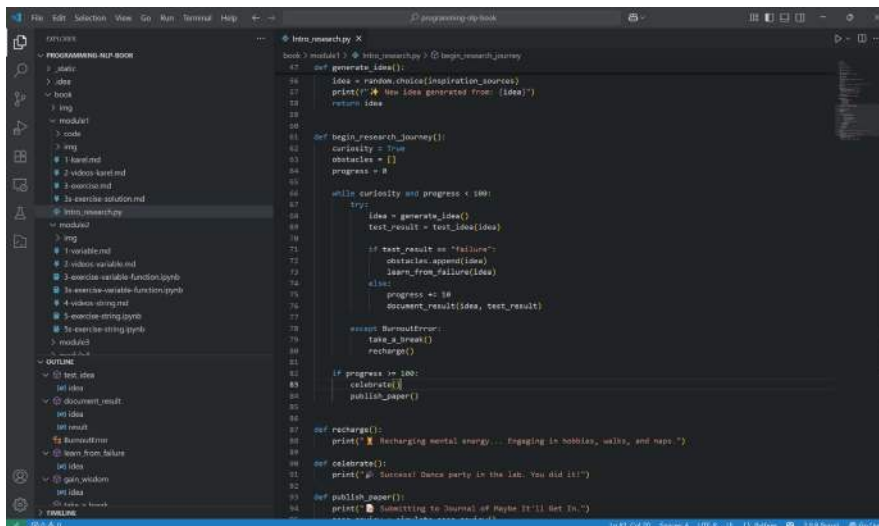
นามสกุลไฟล์ (file extension) นามสกุลที่ปรากฏในชื่อไฟล์ หรือประเภทไฟล์ เพื่อบ่งบอกว่า เป็นไฟล์ประเภทใด เช่น .txt .docx .jpg .json .py เป็นต้น

- Jupyter Notebook เป็น IDE ที่เรียบง่ายที่สุด และเป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในหมู่นักวิเคราะห์ข้อมูล เพราะถูกออกแบบมาเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเฉพาะ เนื่องจาก Jupyter Notebook รองรับการรันโค้ดทีละก้อนเล็ก ๆ และแสดงผลการคำนวณออกมาให้เห็นชัดเจน IDE นี้จึงถูกเรียกว่า notebook เพราะเปรียบเสมือนกับนักวิทยาศาสตร์ข้อมูลทำการวิเคราะห์ข้อมูลและจดบันทึกกระบวนการวิเคราะห์ และผลวิเคราะห์ไว้ในสมุด เพื่อให้ทราบที่มาที่ไปของผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ ไฟล์ที่จะสามารถเปิดด้วย Jupyter Notebook ได้นั้นจะต้องมีนามสกุลไฟล์ (file extension) เป็น .ipynb

Visual Studio Code (VS Code)

Visual Studio Code (VS Code) นี้เป็น IDE ที่มีฟีเจอร์หลากหลายชนิด สามารถปรับรูปลักษณะตามความชอบได้หลายแบบ รวมถึงรองรับภาษาโปรแกรมหลายภาษา เหมาะกับการเขียนโปรแกรมที่ประกอบด้วยหลาย ๆ ไฟล์ และต้องมีการตรวจสอบโค้ดอย่างรัดกุม เป็น IDE ที่ดาวน์โหลดได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และเป็นที่แพร่หลายมากในการเขียนโปรแกรมภาษาไพทอน นอกจากนี้ VS Code ยังสามารถเปิด Terminal ขึ้นมาใช้ในการโปรแกรมได้อีกด้วย

หลังจากที่ผู้เขียนโปรแกรมได้ลงโปรแกรม Anaconda เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เขียนโปรแกรมลงโปรแกรม IDE ที่มีชื่อว่า Visual Studio Code (VS Code) โดยสามารถค้นหาและดาวน์โหลดได้จากเครื่องมือค้นหาบนอินเทอร์เน็ต

ภาพที่ 1.2
ภาพตัวอย่างหน้าต่าง
Visual Studio Code

หลังจากติดตั้งเรียบร้อยแล้ว ให้ไปที่ View > Extension จากนั้นพิมพ์ python และติดตั้ง python extension โดยควรสังเกตและติดตั้ง Extension ที่เป็นของ Microsoft

ทั้งนี้หน้าต่างแสดงผลของ VS Code ที่เปิดใน MacOS และ Windows นั้นอาจมีลักษณะแตกต่างกันบ้าง

การเขียนโปรแกรมแบบตอบโต้ (interactive)

หลังจากที่ลงโปรแกรม Anaconda เรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนโปรแกรมสามารถเริ่มเขียนโปรแกรมเป็นภาษาไพทอนได้ทันที เพื่อทดสอบว่าการลงโปรแกรมนั้นเสร็จสมบูรณ์ดีแล้ว โดยควรเริ่มจากการเปิด Anaconda Prompt หรือ Anaconda Powershell อันเป็นเทอร์มินัลสำหรับผู้ที่ใช้ Windows หรือเปิด Terminal App ซึ่งเป็นเทอร์มินัลสำหรับผู้ที่ใช้ Mac ขึ้นมา จากนั้นให้พิมพ์คำว่า `ipython` ลงไปเพื่อเปิด Interactive Python Interpreter (ipython) และลองพิมพ์

```
print('Hello, world!')
```

และกด Enter เพื่อทำการส่งคำสั่งที่เขียนเป็นภาษาไพทอนเพื่อให้ตัวแปลภาษาไพทอนแปลเป็นภาษาเครื่องคอมพิวเตอร์และรันคำสั่ง จากนั้นหน้าจอจะแสดงผลดังนี้

```
Python 3.7.6 (default, Jan 8 2020, 13:42:34)
Type 'copyright', 'credits' or 'license' for more information
IPython 7.29.0 -- An enhanced Interactive Python. Type '?' for help.
In [1]: print('Hello, world!')
Hello, world!
In [2]:
```

โปรแกรม `ipython` เป็นโปรแกรมที่ทำให้ผู้เขียนโปรแกรมสามารถพิมพ์คำสั่งภาษาไพทอน และกดรันเพื่อเห็นผลลัพธ์ได้ทันที ทำให้ผู้ใช้และนักพัฒนาโปรแกรมสามารถตอบโต้กับเครื่องไปมาผ่านภาษาไพทอนได้

วิธีการเขียนโปรแกรมใส่ไฟล์ และสั่งรันทั้งไฟล์

Editor
โปรแกรมที่ใช้สำหรับเปิด
แก้ไขไฟล์

ในบางครั้งผู้เขียนโปรแกรมอาจต้องการเขียนโปรแกรมที่ค่อนข้างยาว และต้องการรันโปรแกรมทั้งหมดที่อยู่ในไฟล์ โดยผู้เขียนโปรแกรมสามารถเขียนโปรแกรมได้ โดยการเขียนคำสั่งทั้งหมดใส่ไว้ในไฟล์ก่อน ซึ่งจะต้องมีสกุลไฟล์ `.py` จากนั้นจึงสั่งให้ตัวแปลภาษาไพทอน แปลและรันคำสั่งทั้งหมดในครั้งเดียว โดยไล่ไปที่ละบรรทัด ในหัวข้อนี้จะสอนวิธีการสั่งรันไฟล์ผ่านทาง VS Code

วิธีการรันโปรแกรมด้วย VS Code

วิธีการเขียนโปรแกรมใส่ไฟล์และรันโปรแกรมที่อยู่ในไฟล์นั้นผ่าน VS Code มีดังนี้

1. เปิด VS Code
2. กด File -> New File และตั้งชื่อว่า `myfirstprogram.py` ไฟล์จะถูกเปิดขึ้นบนหน้าต่างใหม่
3. พิมพ์คำว่า `print('Hello, world!')` ใส่ในไฟล์และกด Save
4. กด Terminal -> New Terminal เพื่อเปิด Terminal เป็นหน้าต่างใหม่บน VS Code
5. พิมพ์คำว่า `python myfirstprogram.py` ลงไปบนเทอร์มินัล จากนั้นให้กด enter

หน้าต่างเทอร์มินัลจะแสดงคำว่า `Hello, world!` อย่างไรก็ตาม หน้าตาเทอร์มินัลของแต่ละเครื่องก็จะแตกต่างกันไป

หุ่นยนต์คาเรล

คาเรล (Karel)

ทักษะการคิดเชิงคำนวณตามตัวอย่างที่กล่าวมาบนหน้า ถือเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งสำหรับการเขียนโปรแกรม ซึ่งหนึ่งในวิธีที่มีประสิทธิภาพและเป็นการเริ่มต้นที่ดีสำหรับการเริ่มฝึกทักษะดังกล่าวสำหรับผู้เริ่มต้น คือ การฝึกฝนผ่านโปรแกรมคาเรล (Karel) (Pattis, 1994) คาเรลเป็นหุ่นยนต์จำลองขนาดเล็กที่สามารถเคลื่อนที่ไปมาภายในโลกสี่เหลี่ยมที่ถูกกำหนดไว้ โดยผู้ใช้สามารถเขียนโปรแกรมด้วยภาษาไพทอนเพื่อสั่งการคาเรลให้ปฏิบัติตามคำสั่งต่าง ๆ ที่ตั้งไว้สำหรับการแก้ไขโจทย์ในสถานการณ์ที่กำหนดได้

ในบทนี้ ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนทักษะการคิดเชิงคำนวณเบื้องต้นผ่านโปรแกรมคาเรล เพื่อเป็นการวางรากฐานและเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงคำนวณ โดยไม่ต้องจดจำคำสั่งจำนวนมาก ก่อนเข้าสู่เนื้อหาการเขียนโปรแกรมภาษาไพทอนที่ซับซ้อนขึ้นในบทถัด ๆ ไป

ในโปรแกรมนี้ หุ่นยนต์คาเรลสามารถเคลื่อนที่ไปข้างหน้าได้ครั้งละหนึ่งก้าว แต่ไม่สามารถทะลุผ่านกำแพงได้ หากคาเรลชนกับกำแพงจะทำให้เกิดข้อผิดพลาด (error) และโปรแกรมจะหยุดทำงานทันที โจทย์ในโลกของคาเรลจะเริ่มจากการกำหนดจุดเริ่มต้นของ

ข้อผิดพลาด (error)

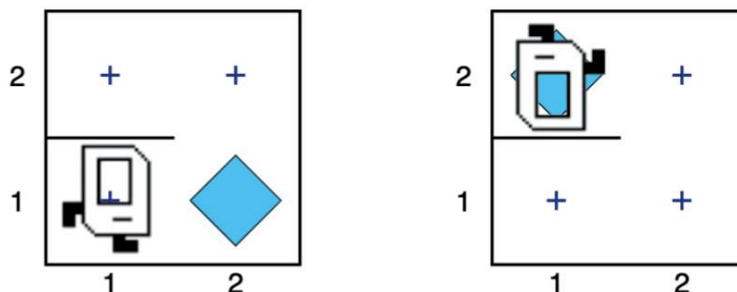
คาเรล ขนาดของโลกที่คาเรลอยู่ รวมถึงตำแหน่งของกำแพงและตำแหน่งของกระดิ่ง (beeper) คาเรลสามารถเก็บหรือวางกระดิ่งในจุดต่าง ๆ ได้ แต่หากพยายามเก็บกระดิ่งในจุดที่ไม่มีกระดิ่งวางอยู่ จะทำให้โปรแกรมเกิดข้อผิดพลาดขึ้นเช่นกัน คำสั่งที่ใช้ในการแก้ปัญหาในโจทย์คาเรลประกอบด้วยคำสั่งดังต่อไปนี้

คำสั่ง	คำอธิบาย
<code>move()</code>	สั่งให้คาเรลเดินไปข้างหน้า หากข้างหน้ามีกำแพง คาเรลจะชนกำแพงและทำให้โปรแกรมเกิดข้อผิดพลาด
<code>turn_left()</code>	สั่งให้คาเรลเลี้ยวซ้าย
<code>put_beeper()</code>	วางกระดิ่งหนึ่งอันไว้ตรงจุดที่ยืนอยู่
<code>pick_beeper()</code>	เก็บกระดิ่งขึ้นมาหนึ่งอันจากตรงจุดที่ยืนอยู่ (ถ้าไม่มีกระดิ่งที่จุดนั้น จะทำให้โปรแกรมเกิดข้อผิดพลาด)

ตารางที่ 1.1
คำสั่งพื้นฐานในโปรแกรม
คาเรล

ตัวอย่าง

สมมติว่าคาเรลอยู่ในโลกขนาด 2x2 มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่มุมซ้ายล่างของโลกและหันหน้าไปทางทิศตะวันออก และมีจุดหมายคือให้คาเรลเก็บกระดิ่งที่มุมขวาล่าง และไปเดินทางไปยังมุมซ้ายบน ดังภาพข้างล่าง

ภาพที่ 1.3
โลกของคาเรลในโจทย์ 1
จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านซ้าย จุดมุ่งหมายของโจทย์แสดงอยู่ในภาพด้านขวา

การแก้โจทย์นี้ ต้องอาศัยการนำคำสั่งหลาย ๆ คำสั่งมาต่อกันเป็นโปรแกรม (program) ในลำดับที่เหมาะสมเพื่อให้คาเรลสามารถเก็บกระดิ่งและเดินทางไปยังจุดที่โจทย์กำหนดได้ ดังนี้

โปรแกรม (program)
ชุดคำสั่ง

```
move()
pick_beeper()
turn_left()
move()
turn_left()
move()
put_beeper()
```

ถ้าหากโปรแกรมสั่งให้คาเรลชนกำแพง ดังโค้ดข้างล่างนี้

```
move()
move()
```

โปรแกรมจะเกิดข้อผิดพลาด และจะหยุดทำงานทันที หรือถ้าหากโปรแกรมสั่งให้คาเรลหยิบกระดิ่งในจุดที่ไม่มีกระดิ่ง ดังโค้ดข้างล่างนี้

```
move()
turn_left()
move()
pick_beeper()
```

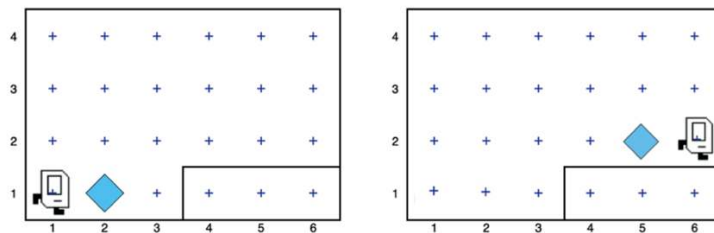
โปรแกรมจะเกิดข้อผิดพลาด และจะหยุดทำงานทันทีเช่นกัน

โปรแกรมและฟังก์ชัน

หากว่าโจทย์ให้คาเรลไปหยิบกระดิ่งตรงหน้าเนินแล้วเดินข้ามเนินไปวางกระดิ่งที่คอลัมน์ที่ 5 ดังภาพที่ 1.2 ด้านล่าง

ภาพที่ 1.4

โลกของคาเรลในโจทย์ 2
จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่
ในภาพด้านซ้าย จุดมุ่งหมาย
ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพ
ด้านขวา

โจทย์นี้มีลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้นกว่าโจทย์แรก เนื่องจากต้องใช้คำสั่งหลายบรรทัดในการแก้โจทย์ โดยผู้เรียนจะต้องเขียนโค้ดภาษาไพทอนเพื่อสั่งการคาเรล โดยสามารถเขียนโค้ดไพทอนเก็บไว้ในไฟล์ `my_karel_first.py` ได้ดังนี้

```
# โปรแกรมสำหรับแก้โจทย์แรกในบทนี้
from stanfordkarel import *
def main():
    move()
    pick_beeper()
    move()
    turn_left()
    move()
    turn_left()
    turn_left()
    turn_left()
    move()
    move()
    put_beeper()
    move()
```

```
if __name__ == "__main__":
    run_karel_program()
```

ส่วนประกอบของโปรแกรมในไฟล์ `my_karel_first.py` นี้มีดังนี้

คอมเมนต์

```
# โปรแกรมสำหรับแก้ไขโจทย์แรกในบทนี้
```

ข้อความที่นำหน้าด้วยเครื่องหมาย `#` เรียกว่า หมายเหตุ หรือคอมเมนต์ (comment) ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับผู้อ่านโค้ด โดยผู้เขียนโค้ดมักคอมเมนต์อธิบายการทำงานของโปรแกรมและจุดสำคัญที่ควรทราบ เพื่อให้ผู้ที่นำโค้ดไปใช้งานต่อสามารถเข้าใจการทำงานของโค้ดนั้นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การใช้คอมเมนต์ยังเป็นแนวทางในการช่วยเพิ่มความเข้าใจร่วมกันในทีมผู้พัฒนา และช่วยในกรณีที่ต้องกลับมาทบทวนโปรแกรมในภายหลัง

คอมเมนต์ (comment)
ส่วนของโปรแกรมที่ไม่ถูก
แปลงคำสั่ง

การนำเข้าไลบรารี

```
from stanfordkarel import *
```

ไลบรารี (library) คือ คลังของโค้ดหรือฟังก์ชันที่ถูกเขียนขึ้นล่วงหน้าและรวบรวมไว้เพื่อให้ นักพัฒนาสามารถนำไปใช้งานได้โดยไม่ต้องเขียนโค้ดใหม่ตั้งแต่ต้น ไลบรารีมักจะประกอบไปด้วยฟังก์ชัน และเครื่องมือที่ช่วยในการทำงานเฉพาะด้าน ในบทนี้ไลบรารีที่ต้องนำเข้ามาคือ `stanfordkarel` ซึ่งในไลบรารีนี้ประกอบด้วยฟังก์ชันที่ใช้ในการสั่งการคาเรลให้ปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น `move()` และ `put_beeper()`

การประกาศฟังก์ชัน

```
def main():
    move()
    pick_beeper()
    move()
```

ส่วนนี้เรียกว่า ฟังก์ชัน โดยฟังก์ชันมีลักษณะสำคัญดังนี้:

- ส่วนหัวของฟังก์ชัน (function header) ประกอบด้วย
 - คำสำคัญ (keyword) `def` ซึ่งใช้สำหรับประกาศฟังก์ชันใหม่
 - ชื่อของฟังก์ชันซึ่งตามหลังคำว่า `def` และปิดท้ายด้วยวงเล็บเปิด-ปิด และโคลอน `()`:
- ส่วนเนื้อหาของฟังก์ชัน (function body) คือ กลุ่มของคำสั่งที่ประกอบอยู่ภายในฟังก์ชัน โดยคำสั่งเหล่านี้จะต้องมีการย่อหน้า (indentation) ในทุกบรรทัด เพื่อบ่งชี้ว่าคำสั่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของฟังก์ชันนั้น

การกำหนดคำสั่งการรันไฟล์ไพทอน

```
if __name__ == "__main__":  
    run_karel_program()
```

รัน (run)
การเรียกใช้งานโค้ดใน
โปรแกรม

โปรแกรมตัวอย่างนี้ถูกจัดเก็บในไฟล์ที่มีนามสกุล `.py` ซึ่งเมื่อไฟล์ถูกเรียกใช้ โปรแกรมจะทำงานทั้งไฟล์ โค้ดที่แสดงข้างต้นเป็นการกำหนดลำดับการทำงานของโปรแกรม โดยใช้โครงสร้าง `if __name__ == "__main__":` เพื่อระบุว่า หากโปรแกรมถูกรันโดยตรง ฟังก์ชัน `run_karel_program()` จะถูกเรียกใช้งานก่อน ซึ่งฟังก์ชันนี้มีหน้าที่ในการโหลดหน้าต่างที่แสดงผลหุ่นยนต์คาเรล จากนั้นโปรแกรมจะไปเรียกฟังก์ชัน `main()` ซึ่งได้ถูกประกาศไว้ในไฟล์เดียวกันนี้

การแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนย่อย

สิ่งแรกที่คุณเรียนสามารถสังเกตได้จากโค้ด `my_karel_first.py` คือ โค้ดนั้นมีความยาวและเข้าใจยาก ในการเขียนโปรแกรมนั้น ผู้เขียนโปรแกรมจำเป็นต้องวาดแผนภาพและตรวจสอบการทำงานของโค้ดแต่ละส่วนเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งการที่โค้ดมีลักษณะที่ยาวและเข้าใจยากนั้น อาจส่งผลให้ปรับแก้โค้ดได้ยาก โค้ด `my_karel_first.py` นี้จึงนับว่าไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งในการแก้ปัญหานี้ ผู้เขียนโปรแกรมสามารถสร้างฟังก์ชันใหม่ขึ้นมาเพื่อปรับปรุงโครงสร้างของโค้ดให้มีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นได้ เช่น

```
turn_left()  
turn_left()  
turn_left()
```

คำสั่งนี้ แท้จริงแล้วเป็นคำสั่งที่สั่งคาเรลหันขวา โดยการสั่งให้หันซ้ายสามครั้ง ดังนั้นผู้เขียนโปรแกรมจึงสามารถสร้างฟังก์ชันใหม่ `turn_right()` ขึ้นมาเพื่อให้โค้ดอ่านง่ายขึ้นดังนี้

```
def main():  
    move()  
    pick_beeper()  
    move()  
    turn_left()  
    move()  
    turn_right() # หันขวา ฟังก์ชันใหม่ move()  
    move()  
    put_beeper()  
    move()  
def turn_right():  
    turn_left()  
    turn_left()  
    turn_left()
```

การสร้างฟังก์ชัน (function
definition / declaration)
คือ เขียนฟังก์ชันขึ้นมาใหม่
และตั้งชื่อของฟังก์ชันเพื่อให้
พร้อมสำหรับการนำไปใช้

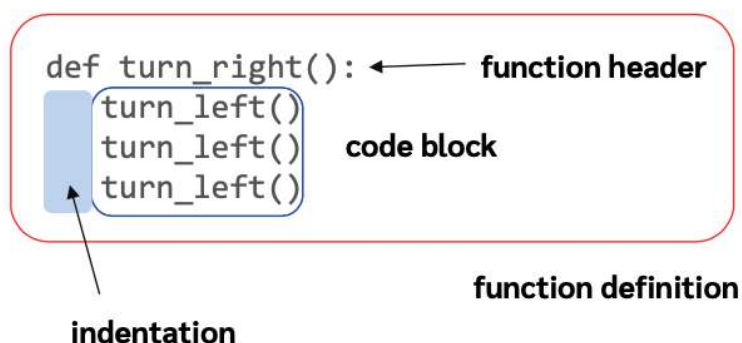
การเรียกฟังก์ชัน (function
call) คือ การนำฟังก์ชันที่
ตัวเราได้สร้างไว้เรียบร้อยแล้ว
กลับมาใช้

เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของโค้ด ในโค้ดดังกล่าวได้มีการสร้างฟังก์ชันใหม่ชื่อ `turn_right()` ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำให้โค้ดในฟังก์ชัน `main()` มีความกระชับและชัดเจนมากขึ้น การย้ายคำสั่งออกจากฟังก์ชัน `main()` ไปไว้ในฟังก์ชันย่อยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดปริมาณโค้ดใน

ฟังก์ชันหลัก แต่ยังช่วยให้สามารถดูแลรักษาและปรับปรุงโค้ดในระยะยาวได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเช่นกัน

หลังจากที่ฟังก์ชันใหม่ถูกสร้างขึ้น ผู้เขียนโปรแกรมสามารถเรียกใช้งานฟังก์ชันจากส่วนต่าง ๆ ของโปรแกรมได้โดยการพิมพ์ชื่อฟังก์ชันตามด้วยเครื่องหมายวงเล็บ () ซึ่งเป็นส่วนที่จำเป็นสำหรับการเรียกใช้งานฟังก์ชัน ตัวอย่างเช่น คำสั่ง `turn_right()` หรือฟังก์ชันพื้นฐานอื่น ๆ เช่น `move()` และ `pick_beeper()` เป็นคำสั่งที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน แต่สำหรับสองฟังก์ชันหลังนี้ ผู้เขียนโปรแกรมไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ เนื่องจากมีการนำเข้ามาจากไลบรารีที่เกี่ยวข้องแล้วในตอนต้น

สรุปส่วนต่าง ๆ ของฟังก์ชันได้ดังนี้

ภาพที่ 1.5
ส่วนประกอบของฟังก์ชัน

ข้อควรระวังในการเขียนฟังก์ชัน

การสร้างฟังก์ชันในภาษาไพทอนจำเป็นต้องปฏิบัติตามรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎไวยากรณ์ (syntax) เนื่องจากภาษาไพทอน เป็นภาษาการเขียนโปรแกรมที่มีโครงสร้างชัดเจนและยึดกับไวยากรณ์อย่างเคร่งครัด การเขียนโค้ดที่มีลักษณะผิดจากไวยากรณ์แม้เพียงเล็กน้อยก็จะส่งผลให้โปรแกรมไม่สามารถทำงานได้ตามที่คาดหวัง ตัวแปลภาษาไพทอนจะตรวจสอบโค้ดเมื่อมีการรันโปรแกรม และหากพบความผิดพลาด โปรแกรมจะหยุดทำงานทันทีพร้อมแสดงข้อความแจ้งข้อผิดพลาด (error message) ซึ่งศัพท์เทคนิคในการเขียนโปรแกรมเรียกว่าโยน (throw) ข้อผิดพลาด เพื่อช่วยให้ผู้เขียนโปรแกรมสามารถตรวจสอบและแก้ไขโค้ดได้อย่างถูกต้อง ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างเขียนโปรแกรมมีหลายประเภท ข้อผิดพลาดที่พบได้บ่อยประเภทหนึ่งคือ ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ (syntax error) เช่น การไม่ได้ใส่วงเล็บ การพิมพ์ชื่อฟังก์ชันผิด หรือการจัดวางบรรทัดโค้ดที่ไม่ถูกต้อง เมื่อพบข้อผิดพลาดเช่นนี้ ตัวแปลภาษาไพทอนก็จะทำการโยน `SyntaxError` ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อผิดพลาด (error message) ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเขียนโปรแกรม โดยเครื่องจะแสดงผลข้อผิดพลาดขึ้นมาหากเกิดข้อผิดพลาด ข้อผิดพลาดมีหลายประเภท เช่น ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ เป็นต้น

```
File "my_first_karel.py", line 4
def main()
^
SyntaxError: invalid syntax
```

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวแปลภาษาไพทอนโยน `SyntaxError` มา เพราะว่าผู้เขียนโปรแกรมไม่ได้ใส่ `:` หลังชื่อฟังก์ชัน ในบรรทัดที่ 4 การแจ้งเตือนนี้เพื่อแจ้งให้ทราบว่าผู้เขียนโปรแกรมนั้นเขียนโค้ดผิดไวยากรณ์

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ในกรณีที่ผู้เขียนโปรแกรมลืมใส่วงเล็บเปิดและปิด (`()`) ในท้ายชื่อฟังก์ชัน ก็จะทำให้เกิดข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ (`SyntaxError`) ขึ้นมาเช่นเดียวกัน

```
File "my_first_karel.py", line 4
def main:
^
SyntaxError: invalid syntax
```

ข้อผิดพลาดอีกประเภทที่พบบ่อยสำหรับผู้ที่กำลังเริ่มต้นเขียนโปรแกรมคือ ข้อผิดพลาดในการจัดย่อหน้า (indentation) ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการจัดย่อหน้า เช่น ย่อหน้าเกินหรือย่อหน้าขาด ตัวแปลภาษาไพทอนก็จะโยนข้อผิดพลาด `IndentationError` มาให้ดังตัวอย่างดังนี้

```
File "my_first_karel.py", line 5
move()
^
IndentationError: expected an indented block
```

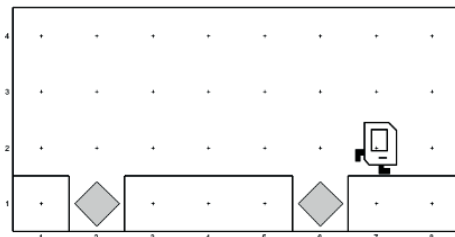
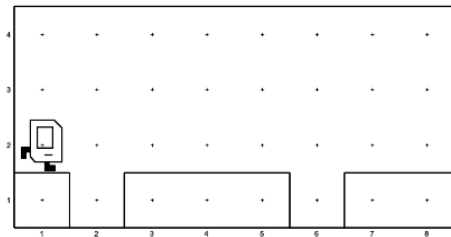
ตัวแปลภาษาไพทอนโยน `IndentationError` มาให้ถ้าเราลืมกันย่อหน้าให้คำสั่ง `move()` ในบรรทัดที่ 5 พร้อมแนะนำวิธีการแก้ว่าอาจจะต้องเพิ่มย่อหน้าให้เป็นบล็อกใหม่ (*expected an indented block*)

เมื่อผู้เขียนโปรแกรมเรียนรู้การใช้คำสั่งใหม่ ๆ มากขึ้น ก็จะเผชิญกับข้อผิดพลาดประเภทต่าง ๆ มากขึ้นเช่นเดียวกัน ผู้เขียนโปรแกรมควรจะสามารอ่านและทำความเข้าใจได้ว่าตัวแปลภาษาไพทอนนั้นพยายามชี้ให้เห็นถึงข้อผิดพลาดประเภทใด เช่น ข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์ (`SyntaxError`) หรือข้อผิดพลาดในเรื่องของคีย์ (`KeyError`) และจะต้องแก้ไขอย่างไรเพื่อให้โปรแกรมสามารถทำงานได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในบทต่อ ๆ ไปจะมีการกล่าวถึงข้อผิดพลาดประเภทอื่น ๆ เพิ่มเติม

การคิดเชิงคำนวณในการเขียนโปรแกรม

ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมทุกครั้ง ควรเริ่มต้นจากการแบ่งปัญหออกเป็น ส่วนย่อยก่อนเสมอ ซึ่งการแบ่งปัญหเป็นส่วนย่อยจะช่วยลดความซับซ้อนของโจทย์ ทำให้ผู้เขียนโปรแกรมสามารถจัดการกับปัญหาแต่ละส่วนได้อย่างเป็นระบบ และยังสามารถทดสอบและตรวจสอบโปรแกรมแต่ละส่วนได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ทำให้สามารถระบุข้อผิดพลาดและปรับปรุงโปรแกรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างเช่น หากพิจารณาโจทย์ที่กำหนดให้คาเรลยืนอยู่บนถนนที่มีหลุมบ่อ ซึ่งผู้เขียนโปรแกรมจะต้องวางกระดิ่งลงในหลุมเพื่อให้ถนนเรียบและสามารถเดินต่อไปได้ หากตั้งว่าโลกที่คาเรลเริ่มต้นอยู่นั้นเป็นไปตามภาพ 1.3 ซ้ายล่าง หลังจากที่ผู้เขียนโปรแกรมได้รับโปรแกรมเสร็จสมบูรณ์แล้ว ถนนจะมีลักษณะเป็นไปตามภาพขวาล่าง ในกระบวนการนี้ คาเรลต้องตัดสินใจและดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการตรวจสอบตำแหน่งของหลุมบ่อ และวางกระดิ่งลงในตำแหน่งที่เหมาะสม ซึ่งลำดับขั้นตอนเหล่านี้เป็นการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 1.6
โลกของคาเรลในโจทย์ 4
จุดเริ่มต้นของโจทย์แสดงอยู่
ในภาพด้านซ้าย จุดมุ่งหมาย
ของโจทย์แสดงอยู่ในภาพ
ด้านขวา

แท้จริงแล้ว โจทย์นี้ไม่ได้มีความซับซ้อนมากนัก แนวทางการแก้ปัญหาที่ได้มาโดยไม่อาศัยกระบวนการคิดเชิงคำนวณ จะมีลักษณะดังโค้ดด้านล่างนี้ ซึ่งในที่นี้จะหยิบยกขึ้นมาเฉพาะฟังก์ชัน `main()` และสมมติว่าผู้เขียนโปรแกรมได้ดำเนินการนำเข้าไลบรารีที่จำเป็นทั้งหมด และได้บันทึกโค้ดลงในไฟล์ที่มีนามสกุล `.py` แล้ว

```
def main():
    move()
    turn_right()
    move()
    put_beeper()
    turn_right()
    turn_right()
    move()
    turn_right()
    move()
    move()
    move()
    # ไม่สมบูรณ์ยังมีอยู่อีก...
```

อย่างไรก็ตาม ควรตระหนักว่าการใช้กระบวนการคิดเชิงคำนวณในการออกแบบโปรแกรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีที่ปัญหา มีความซับซ้อนมากขึ้น ข้อสังเกตที่สำคัญคือ โค้ดที่เขียนขึ้นนั้นมีลักษณะที่ยาวและซับซ้อน ทำให้ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจนาน จากตัวอย่าง หากพิจารณาโค้ดแต่ละบรรทัดโดยแยกออกจากบริบททั้งหมด จะไม่สามารถทราบได้อย่างแน่ชัดว่าคาเรลอยู่ที่ตำแหน่งใดในโลก เสมือน หรือกำลังหันหน้าไปในทิศทางใด การออกแบบโค้ดอย่างมีระบบและแบ่งส่วนการทำงานให้ชัดเจน จะช่วยให้โปรแกรมที่เขียนขึ้นเข้าใจง่ายและตรวจสอบได้ง่ายขึ้น

ในกรณีนี้ สามารถทดลองแก้โจทย์ 1.3 ใหม่อีกครั้ง โดยใช้วิธีการแบ่งปัญหออกเป็น ส่วนย่อย ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการคิดเชิงคำนวณ ทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น โดยโจทย์นี้สามารถแยกออกเป็น 3 ปัญหาย่อย ได้แก่

การแบ่งปัญหออกเป็น
ส่วนย่อย เป็นขั้นตอนแรก
ของการคิดเชิงคำนวณ

1. การซ่อมหลุมแรก
2. การเดินไปยังหลุมที่สอง
3. การซ่อมหลุมที่สอง

เพื่อแก้ปัญหาย่อยแต่ละข้อ ผู้เขียนโปรแกรมจะต้องสร้างฟังก์ชันเฉพาะสำหรับแต่ละปัญหา ซึ่งจะช่วยให้โค้ดมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น ฟังก์ชันเหล่านี้จะถูกเรียกใช้ตามลำดับที่กำหนด ทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้ง่าย

```
def fill_hole1():
    pass

def move_to_next_hole():
    move()
    move()

def fill_hole2():
    pass
```

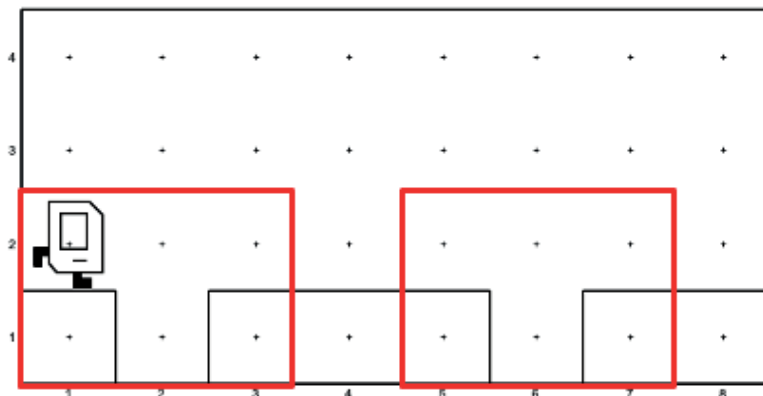
คำสั่ง `pass` ใช้เพื่อเว้นตำแหน่งไว้สำหรับการเขียนโค้ดในฟังก์ชันนั้น ๆ ในกรณีนี้ ตัวอย่างเพียงแคกำหนดโครงสร้างของฟังก์ชันไว้ก่อน โดยยังไม่ได้ลงรายละเอียดของการทำงานจริงของแต่ละฟังก์ชัน คำสั่ง `pass` จึงทำหน้าที่แทนการเขียนโค้ดที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ทำให้โปรแกรมสามารถทำงานได้โดยไม่เกิดข้อผิดพลาดในระหว่างที่โค้ดยังอยู่ในขั้นตอนการพัฒนา

การมองหาแบบแผน
เป็นขั้นตอนที่ 2 ของ
การคิดเชิงคำนวณ

หากพิจารณาอย่างละเอียด จะพบว่าปัญหาย่อยที่ 1 และปัญหาย่อยที่ 3 มีรูปแบบแบบแผนปัญหาเช่นเดียวกัน และต้องการการแก้ปัญหาที่เหมือนกัน โดยทั้งสองปัญหาเกี่ยวข้องกับการซ่อมแซมหลุมที่อยู่ข้าง ๆ จุดที่คาเรลยืนอยู่ ดังนั้น จึงสามารถใช้ฟังก์ชันเดียวกันในการแก้ไขทั้งสองปัญหาได้ (แต่ต้องให้คาเรลยืนอยู่ที่จุดฝั่งซ้ายของหลุมก่อนเรียกฟังก์ชัน) ซึ่งจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของโค้ดรวมถึงทำให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

ภาพที่ 1.7
กรอบสีแดงแสดงให้ว่าสอง
ปัญหาย่อยมีลักษณะแบบ
แผนของปัญหาที่เหมือนกัน

เพราะฉะนั้นในการแก้ปัญหานี้จะมีการเรียกใช้ฟังก์ชันซ้ำในโค้ด เพื่อแก้ปัญหาย่อยที่มีแบบแผนเดียวกัน ฟังก์ชัน `fill_hole1()` และ `fill_hole2()` จึงถูกแทนที่ด้วยการเรียกฟังก์ชัน `fill_hole()` สองครั้งในตำแหน่งที่เหมาะสมดังนี้

```
def main():
    fill_hole()
    move_to_next_hole()
    fill_hole()

def fill_hole():
    pass

def move_to_next_hole():
    move()
    move()
    move()
```

ฟังก์ชัน `main` ที่ออกแบบใหม่นี้กระชับและเข้าใจง่ายกว่าฟังก์ชันเดิมอย่างมาก เนื่องจากฟังก์ชันใหม่นี้ได้มีการแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนย่อย และนำการสังเกตแบบแผนของปัญหามาช่วยในการลดปริมาณโค้ดที่ต้องเขียนลง ส่งผลให้โค้ดที่แก้ไขนี้เรียบง่ายและลดโอกาสการเกิดข้อผิดพลาดลงได้

สำหรับฟังก์ชันที่ต้องเขียนเพิ่มเติม นั้น มีเพียงฟังก์ชัน `fill_hole()` ซึ่งถูกเรียกใช้สองครั้งในโปรแกรม ผู้เขียนโปรแกรมสามารถใช้หลักการนำโค้ดมาซ้ำซ้ำ (code reuse) โดยเขียนฟังก์ชันนี้เพียงครั้งเดียวแล้วนำมาใช้อีกครั้ง นอกจากนี้ ผู้เขียนโปรแกรมยังสามารถนำแนวความคิดการแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนย่อยมาใช้กับฟังก์ชัน `fill_hole()` เพื่อแยกการทำงานออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ ลงไปอีกได้ ซึ่งจะทำให้โค้ดมีความชัดเจน เป็นระบบ และจัดการได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยสามารถแบ่งขั้นตอนย่อยลงไปได้อีก ดังนี้

1. กระโดดลงไปในหลุม
2. วางกระดิ่ง
3. กระโดดออกมานอกหลุม

หลังจากนั้นผู้เขียนโปรแกรมสามารถเริ่มลงมือเขียนโค้ด (อิมพลีเมนต์) อัลกอริทึมในการ `fill_hole()` ได้ดังนี้

```
def fill_hole():
    jump_in()
    put_beeper()
    jump_out()

def jump_in():
    move()
    turn_right()
    move()

def jump_out():
    turn_around()
    move()
    turn_right()
    move()
```


ยิ่งประหยัดการเขียนโค้ดลง
แค่ไหน ยิ่งลดโอกาสที่จะ
เขียนโปรแกรมที่ผิดพลาดลง
ได้มากขึ้นเท่านั้น

อิมพลีเมนต์ (implement)
หมายถึงการลงมือเขียนโค้ด
จริง ตามที่ได้คิดและวาง
แผนการแก้ปัญหาเรียบร้อยแล้ว
ซึ่งสอดคล้องกับ
ขั้นตอนที่ 4 ของ
กระบวนการคิดเชิงคำนวณ

หากสังเกตโดยละเอียด โค้ดข้างบนนี้มีลักษณะแบบแผนอีกหนึ่งรูปแบบ คือ `jump_in()` กับ `jump_out()` มีส่วนของโค้ดที่เหมือนกันอยู่ถึงสามบรรทัด นั่นก็คือ `move()` `turn_right()` `move()` ซึ่งคือแบบแผนการสั่งให้คาเรลเดินเป็นรูปตัวแอล ดังนั้นเพื่อประหยัดพื้นที่และทำให้

การเรียกใช้ฟังก์ชันเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถเขียนฟังก์ชัน `move_L()` มาใช้ซ้ำได้อีก ดังนี้

```
def fill_hole():
    move_L()
    put_beeper()
    jump_out()

def move_L():
    move()
    turn_right()
    move()

def jump_out():
    turn_around()
    move_L()
```

ในการแก้ปัญหาคาเรลซ่อมถนนข้อนี้ ผู้เขียนโปรแกรมได้ใช้หลักการคิดเชิงคำนวณ 3 ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การแบ่งปัญหาออกเป็นส่วนย่อย การสังเกตแบบแผน และการออกแบบอัลกอริทึม อย่างไรก็ตาม ในโจทย์ข้อนี้ ไม่ได้มีการใช้การคิดแบบนามธรรมซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการคิดเชิงคำนวณ ทั้งนี้ เมื่อผู้เขียนโปรแกรมต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต จะเห็นได้ว่าการคิดแบบนามธรรมจะเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยจัดการกับความซับซ้อนของปัญหา

วงวน for

โปรแกรมที่ผู้เรียนได้เขียนมาจนถึงขณะนี้ เป็นโปรแกรมที่มีลักษณะการประมวลผลชุดคำสั่งตั้งแต่บรรทัดแรกไปจนถึงบรรทัดสุดท้าย โดยอาจมีการเรียกใช้ฟังก์ชันย่อยระหว่างการประมวลผล แต่ยังคงเป็นการทำงานตามลำดับจากบรรทัดแรกไปจนถึงบรรทัดสุดท้าย หรือเรียกได้ว่าประมวลผลทั้งหมด แต่ทั้งนี้ ภาษาคอมพิวเตอร์มีสิ่งที่เรียกว่า โครงสร้างการควบคุม (control flow) ซึ่งเป็นชุดคำสั่งพิเศษที่ช่วยให้ผู้เขียนโปรแกรมสามารถกำหนดได้ว่า จะประมวลผลโค้ดส่วนใด หรือต้องการประมวลผลจำนวนกี่ครั้ง การใช้โครงสร้างการควบคุมนี้ทำให้ผู้เขียนโปรแกรมสามารถเขียนโปรแกรมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

วงวน `for` เป็นหนึ่งในโครงสร้างการควบคุม ซึ่งควบคุมการทำงานของโปรแกรมให้วนซ้ำ ๆ ตามจำนวนครั้งที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เขียนโปรแกรมต้องการให้คาเรลวางกระดิ่งลงบนถนนที่มีหลุมบ่อ 5 หลุม โดยที่คาเรลต้องวางกระดิ่งลงในทุก ๆ หลุม โดยเริ่มจากหลุมที่ 1 จนถึงหลุมที่ 5 โค้ดที่เขียนด้วยวงวน `for` จะมีลักษณะดังนี้

```
def main():
    move()
    for i in range(5):
        put_beeper()
        move()
        turn_around
```

ซึ่งหมายความว่า โปรแกรมจะทำการประมวลผลกลุ่มคำสั่ง (code block) ที่อยู่ภายใต้คำสั่ง for ทั้งหมด 5 ครั้ง (นักพัฒนาโปรแกรมมักเรียกกระบวนการนี้อย่างไม่เป็นทางการว่า *ฟอร์ (for) ลูปไป 5 รอบ*) หรือเท่ากับว่าตัวโปรแกรมจะทำการประมวลผลโค้ดดังนี้

```
def main():
    move()
    put_beeper()
    move()
    put_beeper()
    move()
    put_beeper()
    move()
    put_beeper()
    move()
    put_beeper()
    move()
    turn_around()
```

การใช้คำสั่งวงวน for ทำให้ผู้เขียนโค้ดสามารถประมวลผลคำสั่งซ้ำ ๆ ได้โดยไม่จำเป็นต้องเขียนโค้ดซ้ำตามจำนวนรอบที่ต้องการประมวลผล ทั้งนี้ในการใช้คำสั่งวงวน for จำเป็นต้องระบุจำนวนรอบที่ต้องการให้โปรแกรมทำงานล่วงหน้าโดยการกำหนดจำนวนรอบไว้ในโค้ด เมื่อโปรแกรมทำการประมวลผลคำสั่งการวนซ้ำจนถึงจำนวนรอบที่กำหนดแล้ว โปรแกรมจะประมวลผลคำสั่งถัดไปที่อยู่นอกโครงสร้างการวนซ้ำ (ซึ่งนักพัฒนาโปรแกรมมักเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า *ออกจากลูป*) โดยสรุป คำสั่งวงวน for มีโครงสร้างหรือรูปแบบการใช้งานดังนี้

```
for i in range(จำนวนครั้งที่จะวนซ้ำ):
    คำสั่งที่ต้องการวนซ้ำ
    คำสั่งที่ต้องการวนซ้ำ
```

กลุ่มคำสั่ง (code block) ที่ต้องการให้ทำงานซ้ำภายใต้คำสั่ง for จำเป็นต้องมีการจัดย่อหน้า (indentation) ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคำสั่งใดบ้างที่อยู่ภายในโครงสร้างการวนซ้ำ for การย่อหน้าเช่นนี้เหมือนกับการกำหนดโครงสร้างภายในฟังก์ชัน ซึ่งช่วยให้โปรแกรมสามารถแยกแยะได้ว่าคำสั่งใดที่เป็นส่วนหนึ่งของการวนซ้ำ และคำสั่งใดที่เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่อยู่นอกการวนซ้ำ

วงวน while

โครงสร้างการควบคุมอีกประเภทหนึ่งที่พบได้บ่อยในการเขียนโปรแกรมคือการใช้คำสั่ง while ซึ่งเป็นการวนซ้ำคำสั่งเช่นเดียวกันกับคำสั่ง for โดยลักษณะสำคัญของวงวน while คือผู้เขียนโปรแกรมต้องกำหนดเงื่อนไขให้โปรแกรมวนซ้ำตามที่กำหนด เมื่อเงื่อนไขที่ระบุไม่เป็นจริง โปรแกรมจะหยุดการทำงานของโครงสร้างการวนซ้ำนี้ กล่าวคือคำสั่งวงวน while ทำงานโดยการตรวจสอบเงื่อนไขก่อนเสมอว่าเป็นจริงหรือไม่ หากเงื่อนไขเป็นจริง โปรแกรมจะดำเนินการคำสั่งภายในโครงสร้างการวนซ้ำต่อไป และจะหยุดการวนซ้ำ หรือที่เรียกกันว่า หลุดออกจากโครงสร้างเมื่อเงื่อนไขไม่เป็นจริง

สำหรับ i ใน range (number) นั้นเป็นเสมือนตัวแปรที่ใช้นับรอบของลูป ในการประมวลผลแต่ละครั้ง i ก็จะมีค่าที่เปลี่ยนไปในแต่ละรอบ เพื่อเป็นตัวแปรที่บอกว่าการวนซ้ำนี้เป็นครั้งที่เท่าไร หรือลำดับใด เช่น หาก for i in range(5) i ก็จะมีค่าตั้งแต่ 0-4 ในแต่ละรอบ